15-9.2002 TT-582264

Lord Byron...

Lord Byron 1810 yılında Avrupa'yı gezmiş, o yılın haziranında İzmir'e gelip Efes'i ziyaret etmiş, Çanakkale Boğazı'nı bir uçtan bir uca yüzmüş, ardından İstanbul'a varmıştı. **Emre Aracı** Byron'un Nottihghamshire'daki evinde verdiği konseri ve Byron'un müze evini anlatıyor.

Lord Byron'un evinde

EMRE ARACI

Thames Irmağı'nın kıyısındaki tarihi parlamento binasının batı kanadını işgal eden Lordlar kamarasında özel bir yemek davetindeyiz. Beyaz örtülü masaların üzerindeki gümüş şamdanların aydınlattığı hafif loş bir ortamda kadehler önce Kraliçe II. Elizabeth'in şerefine, ardından da Lord Byron'un anısına kaldırılıyor. İngilizlerin "high table" olarak tanımladıkları şeref masasının en ortasında bugünkü Lord Byron, sağında Yunan büyükelçisi ve solunda başpsikopos Gregorios oturmakta. Bu yemek her sene romantik şair Byron'un doğumgününü kutlamak amacıyla İngiliz Byron derneği tarafından düzenlenen gelenekselleşmiş bir etkinlik. Masamızda Prenses Helena Moutafiyan, yanıbaşında eski İşçi Partisi başkanı Michael Foot. Davetliler Byron'un hayatı ve felsefesi kadar çelişkili ve karmaşık. Smokinli beyler, tiaralı hanımlar ve lordlar kamarasının sırma üniformalı garsonları arasında sanki Marcel Proust'un romanlarından bir kesit gibi asırlar öncesinde bir geceyi yaşıyoruz. İngiliz seremoni geleneği dünyada hakikaten pek de eşine rastlanmayacak nitelikte. Yemek bitiminde Byron'un eserlerinin çoğunun ilk baskılarını yapan (Andrew Mango'nun Atatürk biyografisini de basan) Murray yayınevi sahibi John Murray, Byron yazmaları hakkında kısa ama kapsamlı bir konuşma yapıyor. Ardından kendisine çeşitli sorular yöneltiliyor. Olay sadece yemekli bir anma değil, bilgi dağarcığımızın geliştirilmesi; Byron efsanesinin ve eserlerinin yaşatılması.

Yaklaşık iki yıl sonra Londra'nın King's Cross istasyonunda bir mayıs öğleden sonrası trenimi beklerken bir yandan belleğimden silinmeyen o geceyi düşünüyor öte yandan da Don Juan'ın sararmış yapraklarını çeviriyordum. İki mısra derhal dikkatimi çekiyor: "Each villa on the Bosphorus looks a screen / New painted, or a pretty opera scene : Her bir yalı Boğaz'da / yeni boyanmış, opera dekoru havasında (Don Juan V, 46)". Yayımlandığı andan itibaren İngiltere ve Avrupa'da egzotik fırtınaları estiren Byron'un bu epik şiirinde böylesine bir Boğaz tasviri bulmak hoşuma gidiyor; Londra'nın kuzey istasyonunda köşede bir cafede o Boğazın büyülü havasından uzak olsam da.

Harry Potter'dan sonra King's Cross yepyeni bir turistik kimliğe bürünmüş. Zaman zaman Hogwarts Express'in kalktığı o gerçek dışı sihirli platformu arayan insanlara da rastlamak dolayısıyla hiç de şaşırtıcı olmuyor. Sarı tuğladan yapılmış 60 metrelik saat kulesi ile 1851-2 yıllarında inşa edilen bu tarihi istasyonun en efsanevi treni Flying Scotsman, Uçan İskoçyalı. Artık Flying Scotsman yok. Benim aradığım Great North Eastern Railway Şirketi'nin işlettiği lacivert vagonları ve şık armasıyla Orient Express'i andıran Edinburgh treni. Öğrencilik yıllarımda pek çok defa bindiğim bu trenden bu sefer yarı yolda, Nottingham'da, ayrılmak zorundayım; çünkü istikametim "Kuzey'in Atinası" değil, Athene kültürünü benimsemiş olan Byron'un Southwell kasabasındaki evi: Burgage Manor.

Müzikolog ve besteci Emre Aracı, 2 Eylül'de de Cemal Reşit Rey'de idi...

22 Ocak 1788'de Londra'da dünyaya gelen George Gordon Byron, çocukluğunu İskoçya'da annesinin himayesinde geçirmiş ve 10 yaşında büyük amcasının ölümü üzerine İngiltere'nin en genç baronu olmuştu. Asalet ünvanının yanı sıra amcasından kendisine Nottingham bölgesinde Newstead Abbey adında yarı harabe bir durumda ve gotik tarzda inşa edilmiş bir malikâne kalmıştı. Tarihte VIII. Henry tarafından aileye verilen ve bir zamanlar rahipleri barındıran bu hayaletli yarı yıkık bina çocuk Byron'un hayal dünyasının gelişiminde önemli rol oynadı. İlk önce annesi ile beraber buraya taşınan Byron daha sonra Harrow okuluna yatılı olarak gidince Newstead Abbey zorunlu olarak kiraya verilip yakınlardaki Burgage Manor kiralandı. Byron bu eve tatillerde düzenli olarak geldi. Trinity College, Cambridge'e yazıldığında Southwell'i ziyaret etmeğe devam etti; ilk şiir albümü olan Fugitive Pieces'i bu evde yayıma hazırladı. Bugün Burgage Manor Lordlar kamarasındaki o tarihi gecede tanıştığım İngiliz Byron Derneği başkanı Geoffrey ve eşi Dianora Bond'a ait; içinde yaşanan bir müze ev. Hem sıcak bir aile yuvası, hem de Byron'un ruhunu gerçekten hissedebileceğiniz, tadına doyum olmayan bir ortam. Byron'un özel eşya, portre, mektup ve kitaplarının muhafaza edildiği bu evde iki gece misafir olarak kalabilmiş olmak ise hakiki bir tarih yolculuğuna çıkmak gibi. Her şeyin camekân arkasında tutulduğu, naftalin kokan ruhsuz bir müzeden çok, ama çok farklı.

Mavi plaketli evler...

Sanatçının hatırasına, eserlerine ilgi duyan bilinçli insanlar. Burgage Manor'u gezerken bizim yazarlarımızın, sanat adamlarımızın senelerdir terk edilmiş olan evleri geliyor aklıma. İngiltere'de herhangi bir tarihi mekânda önemli bir şahıs yaşamış ise derhal o binanın cephesine mavi renkte standart bir plaket asılıyor. Londra sokaklarında dolaşırken o insanların hatıralarını da evlerinin önünden geçerken yad edebiliyorsunuz. Bir toplum ancak gündelik hayatında geçmişini hatırlar, bilir ve sahip çıkarsa soysuzlaşmaz. Oysa geçenlerde 1920'lerden kalma bir Nişantaşı haritasına baktığım zaman yok edilen o köşkleri hayret ve üzüntüyle andım. Bir Cemal Reşit Rey'in müzik sesiyle dolup taşan konağı, onun hatırası dahi artık yok.

Nottingham'ı ziyaretim esnasında Geoffrey Bond'un inisyatifi üzerine Burgage Manor'un giriş salonunda yöre davetlilerine özel bir izahlı konser verme imkânım da oldu. Amacımız Byron ile Türkiye arasındaki tarihsel bağları katılımcılara hatırlatmaktı. Dönemin pek çok İngiliz aristokrat genç adamının yaptığı gibi, Byron da bütün Avrupa'yı kapsayan bir büyük geziye çıkmış; bu çerçevede 1810 yılının Haziran ayında İstanbul'a da gelmişti. Türk topraklarına gelişinde ilk önce İzmir'e ulaşmış, Efes'i ziyaret etmiş, Çanakkale Boğazını bir taraftan diğerine yüzmüştü. 10 Temmuz günü İngiliz elçisi Sir Robert Adair'in kafilesine katılarak Sultan II. Mahmud'un huzuruna çıkmıştı.

Byron siyasi tarihte Yunan hayranı, Türk düşmanı olarak bilinse de eserlerine derinden bakınca onun Doğu'ya duyduğu ilgi görülüyor; Don Juan ve Childe Harold'un pek çok sanatçıya şarkın gizemli kapılarını açtığı düşünüldüğünde bu gerçek daha iyi anlaşılıyor. "Osmanlılar bütün hatalarına rağmen nefret edilmemesi gereken insanlardır" demişti Byron. Onun, Yunan ihtilalindeki kahramanca ölümü de kendisine romantik bir son belirlemek arzusundan kaynaklanmıştı. (William Borst, Lord Byron's First Pilgrimage, Archon, 1969, s. 124). Amacımız tabii ki burada milliyetçilik propagandası yapmak değil...

Byron'a konser...

Burgage Manor'daki konserimiz Byron'un huzuruna çıktığı Sultan II. Mahmud'un merasim marşı ile başladı. Giuseppe Donizetti Paşa'nın bestelemiş olduğu bu ilk resmi marşımız böylelikle iki asır sonra Nottinghamshire'da Byron'un evinde çalınmış oldu. Bu konserin hazırlıklarını yaparken Giuseppe Donizetti ve Byron'un aynı sene (1788) doğmuş olduklarını fark etmem beni olduğu kadar dinleyicileri de şaşırttı. İkisi de Napolyon hayranı idiler. Ömrünün 28 yılını İstanbul'da geçiren Donizetti 'nin hayatı Byron'un şiirlerine konu olabilecek nitelikte romantik ve renkli idi. Boğaz'daki yalıları tam bir opera dekoruna benzeten Byron nereden bilebilirdi ki ziyaretinden yirmi yıl sonra Osmanlı saraylarından Boğaz sularına Donizetti ve Rossini operalarından neşeli aryalar aksedecek? Burgage Manor'un duvarlarında Mahmud'un marşının akislerini bırakarak Southwell'den ayrıldığımda bu tarihi buluşmanın mutluluğunu duyuyordum. ◀

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi
0015822640 10